

วิพากษ์แนวคิดสาเหตุของการคอร์รัปชันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

The Critique of the Causes of Corruption According to Theravada Buddhist Philosophy

พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน)¹

Phramaha Somjet Samacari (Luangkan)

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2559

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการวิพากษ์แนวคิดสาเหตุของการคอร์รัปชันซึ่งเป็นการเบียดบังทรัพย์สินของทางราชการมาเป็นของตน หรือใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ เป็นการให้และรับผลประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่เกินกว่าที่ควรจะได้ทำให้ระบบคลาดเคลื่อนเสียหาย และทำให้คนส่วนรวมเสียผลประโยชน์หรือสิทธิที่ควรจะได้รับ นับเป็นปัญหาร้ายแรงที่คอยบั่นทอนการพัฒนาประเทศทำให้ระบบถูกกัดกร่อนและเสียหาย แม้จะตรวจพบว่าการคอร์รัปชันเกิดขึ้นแต่ก็ไม่อาจจับตัวผู้กระทำผิดนั้นมารับโทษทางกฎหมายได้

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุของการคอร์รัปชันนั้น หากตีความตามแนวคิดของโทมัส ฮอบส์และนิโคล มาเคียเวลลี จะพบว่า มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เพราะมีรากฐานทางความคิดที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาเลวตั้งแต่กำเนิดและชอบเสาะหาสิ่งต่างๆ ที่ตนเองปรารถนาอยู่เรื่อยๆ ไป นอกจากนี้ มนุษย์ยังเป็นผู้ที่โง่เขลา ปล่อยจิตใจให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของกิเลสตัณหา แต่มอง ฌากส์ รูซโซ กลับมองเห็นว่า สาเหตุของการคอร์รัปชันมาจากสาเหตุภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมในสังคมรอบตัว เพราะมีรากฐานแนวคิดที่เชื่อว่า สภาพดั้งเดิมของมนุษย์เกิดมาด้วยธรรมชาติที่ดี แต่ที่มนุษย์ทำชั่วก็เพราะสังคมอยู่ในสภาพที่ขาดระเบียบวินัย มีความโหดร้ายทารุณมีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ส่วนสาเหตุของการคอร์รัปชันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ดูเหมือนว่าจะมีแนวโน้มเชื่อว่า สาเหตุของการคอร์รัปชันมาจากปัจจัยภายในเช่นเดียวกับแนวคิดของ ฮอบส์ และมาเคียเวลลี แต่เมื่อวิเคราะห์แล้วกลับพบว่าใช้ได้บนเงื่อนไขของผู้ที่เป็นอริยบุคคลเท่านั้น แต่หากเป็นเพียงปุถุชน สาเหตุของการคอร์รัปชันสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งส่วนที่เป็นสาเหตุภายใน คือ กิเลสสาม และส่วนที่เป็นสาเหตุภายนอก ได้แก่ วัตถุสาม และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น ดังนั้น กรอบคิดเรื่องสาเหตุของการคอร์รัปชันในทางพุทธปรัชญาจึงมีกรอบคิดแบบ “ทวินิยม”

คำสำคัญ : 1. วิพากษ์ 2. คอร์รัปชัน 3. พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

This article has objectives to critique the concept of the cause of corruption. Or use the influence in the wrong way. Too many benefits and bureaucracy. That is a cause damage to

¹ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

society and made the system broken. That is the cause of deprived society. Although fraud is detected but no offender can be found. So it is a serious problem.

This article, it was found that the cause of corruption. If interpreted according to the concept of Thomas Hobbes and Nikolai Machiavelli are found to have the same view of human selfishness. Because of the foundation of the idea of faith. Man is bad and like to find things as desired In addition, man is also a fool. Letting this thought fall under the rule of desire. But Jean Jacques Rousseau sees that the cause of corruption is caused by external causes, which are the social environment. The basic idea is to believe that human condition is born with good nature. But humans do evil because society is in a state of lack of discipline. There is cruelty and exploitation to each other. The causes of corruption according to Buddhist Theravada philosophy. Seems likely to believe Cause of Corruption It comes from the internal factors as well as the concepts of Hobbes and Machiavelli.

In analyzing, Author was found that the concepts of Hobbes and Machiavelli. involve only noble person. For general human. The causes of corruption can occur both internally and externally, namely, Kilesa kama, and external causes such as the object, namely, Vatthu kama, and the environment. Therefore, the framework of thinking about the causes of corruption in Buddhist philosophy has a concept of "Dualism"

Key words: 1. Critique 2. Corruption 3. Theravada Buddhist Philosophy

1. ความหมายของการคอร์รัปชัน

ได้มีผู้ให้ความหมายคำว่าคอร์รัปชันไว้ดังนี้

คอร์รัปชัน (Corruption) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Corruptio เป็นคำที่รู้จักกันดีทั่วไปมานานแต่ความหมายของคำนี้มีหลากหลายต่างๆ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การใช้ หลักการหรือมุมมองในทางศีลธรรม ทางการเมืองหรือทางเศรษฐศาสตร์ ในมุมมองของพฤติกรรม หรือการกระทำนั้น คอร์รัปชันอาจจัดเป็นอาชญากรรม (crime) ประเภทหนึ่ง ในบางกรณี คอร์รัปชันอาจจะถูกมองในความหมายที่แคบและต่างจากการโกง ยกยอก รีดไถ การขู่ โดยมองว่าคอร์รัปชันเป็นการกระทำของคนสองฝ่ายที่หาประโยชน์ร่วมกันจากฝ่ายที่สาม เช่น การติดสินบน

คอร์รัปชันในความหมายขององค์การสหประชาชาตินั้นไม่ใช่แค่พฤติกรรม แต่เป็นปรากฏการณ์ (phenomenon) ในทางสังคม การเมืองและเศรษฐศาสตร์ที่เป็นปัญหาสำคัญและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก (UNODC, 2009, [Online]) และองค์การระหว่างประเทศด้านความโปร่งใส Transparency International (TI) ให้นิยามคำคอร์รัปชัน คือ การใช้อำนาจที่ได้รับความไว้วางใจในทางที่ผิด (Abuse of Entrusted Power) เพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล ซึ่งใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน (Transparency International, [Online])

สำหรับประเทศไทยคำว่า คอรัปชัน เป็นคำที่ใช้ในวงการราชการ รัฐวิสาหกิจ ส่วนของเอกชนจะใช้คำว่า ทูจริต ซึ่งหมายถึงการแสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่ง บทบาท หน้าที่โดยมิชอบ ขัดต่อกฎหมายและระเบียบปฏิบัติจากหน่วยงาน บริษัท องค์กรที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ (สุชาติ นนทวงศ์, [ออนไลน์])

พจนานุกรมไทยของบริษัทแพร์พิตยา ได้ให้ความหมายของคำว่า คอรัปชัน หมายถึง การฉ้อราษฎร์บังหลวง เปียดบังเอาโดยอำนาจหน้าที่ราชการ แต่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านมีความเห็นว่า คำว่า ฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้นมีความหมายแคบกว่า คอรัปชัน เพราะคำว่าฉ้อราษฎร์บังหลวงอาจหมายความว่าเฉพาะการเปียดบัง ยักยอกทรัพย์สินของรัฐ และของสาธารณะเท่านั้น การที่เจ้าพนักงานเรียกและรับสินบนจากราษฎรจะจัดอยู่ในประเภท ฉ้อราษฎร์ เพราะเป็นการเรียกหรือรับเอาเงินหรืออามิสอย่างอื่น เพื่อปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติราชการเป็นการให้คุณแก่ผู้ให้สินบน แต่การบังหลวงเป็นการที่เจ้าพนักงานทำทูจริตต่อหน้าที่เสียหายผลประโยชน์ของแผ่นดิน ทั้งนี้ จะเป็นโดยสมคบกับราษฎรเปียดบังผลประโยชน์นั้นหรือไม่ก็ได้ (ไทยรัฐ, [ออนไลน์])

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2553, หน้า 35) ได้ให้ความหมายของคอรัปชันไว้ว่า การคอรัปชันเป็นการทรยศต่อความไว้วางใจสาธารณะ เพราะว่าเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว การคอรัปชันในภาครัฐมีอยู่ทั่วโลกและเป็นตัวจำกัดความสามารถของระบบบริหารในหลายประเทศ การคอรัปชันโดยวิธีติดสินบนและใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งเป็นแบบแผนที่ทำกันทั่วไปและเป็นที่รู้กันว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ข้าราชการทำงาน

จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดและวิธีการปฏิบัติระหว่างการคอรัปชันกับมาตรการป้องกันและปราบปรามการคอรัปชัน พบว่า ในปัจจุบันพัฒนาการของแนวคิดและวิธีการของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคอรัปชัน นับตั้งแต่เริ่มมีการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะแรก เป็นการคอรัปชันที่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่ของตนเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก จากนักธุรกิจและประชาชนโดยตรง ตัวอย่างของวิธีการดังกล่าว ได้แก่ การรับสินบน เพื่ออำนวยความสะดวกในการได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและการส่งส่วย เพื่อให้ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเพื่อให้เกิดความสะดวกราบรื่นในการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจที่อาจจะมี ความคาบเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมาย เป็นต้น

ระยะที่สอง เป็นการคอรัปชันที่ได้ถูกพัฒนาพฤติกรรมการดำเนินการที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นกล่าวคือเป็นการคอรัปชันที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือกันระหว่างนักการเมือง ข้าราชการและนักธุรกิจ ในการใช้กฎหมาย หรือช่องว่างของกฎหมาย ในการแสวงหาผลประโยชน์จากโครงการของรัฐต่างๆ หรือเป็นการร่วมมือกันคอรัปชันของกลุ่มบุคคลดังกล่าวเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิผูกขาดสัมปทานของรัฐ ในการนำไปใช้แสวงหาผลประโยชน์ หรือค่าเช่าทางเศรษฐกิจต่อไป

ระยะที่สาม จะเป็นการคอรัปชันที่กลุ่มบุคคลต่างๆ ในการคอรัปชันในระยะที่สองพยายามที่จะทำให้วิธีการคอรัปชันมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อันจะมีผลทำให้การคอรัปชันนั้นๆ สามารถที่จะถูกตรวจพบเพื่อลงโทษผู้กระทำการคอรัปชันได้ยากมากขึ้น ซึ่งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติที่สำคัญของการคอรัปชันนี้ คือ ได้มีการนำเอาบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีบทบาทอย่างสำคัญ คือ กลุ่มข้าราชการที่มีบทบาทหน้าที่ในทางวิชาการในหน่วยงานราชการของรัฐ (Technocrat) หรือนักวิชาการที่มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการคอรัปชันเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย โดยกลุ่มบุคคลกลุ่มใหม่นี้ จะทำหน้าที่สำคัญในการสร้าง

เงื่อนไขต่างๆ ที่ทำให้กลุ่มบุคคลกลุ่มเดิม คือ นักการเมือง, ข้าราชการ และนักธุรกิจมีความชอบธรรม (Legitimacy) ที่จะนำเอาเงื่อนไขต่างๆ เหล่านั้นไปใช้เพื่อเป็นข้ออ้างในการสร้างเครื่องมือและขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินงาน อันได้แก่นโยบายสาธารณะและกฎหมายต่างๆ ให้เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งการคอร์รัปชันในลักษณะนี้ในปัจจุบันนิยมเรียกกันว่าเป็นการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย (Policy Corruption) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างความชอบธรรมที่เป็นสาเหตุสำคัญให้การคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในภายหลังมีกระบวนการดำเนินงานที่สลับซับซ้อน และมีรูปแบบการดำเนินการที่มีความหลากหลายอย่างมาก ทั้งนี้เพราะกระบวนการคอร์รัปชันจะถูกนำมาผูกติดกับเงื่อนไขที่สร้างความชอบธรรม ให้กับนโยบายและกฎหมายนั้นๆ จะสามารถเอื้อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการคอร์รัปชันของกลุ่มบุคคลต่างๆ ได้และทำให้บางครั้งการคอร์รัปชันในลักษณะเช่นนี้แทบจะไม่สามารถถูกตรวจสอบได้เลย เพราะไม่อาจจะพิสูจน์ได้ว่า การดำเนินงานดังกล่าวมีเจตนาหรือพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริตหรือแสดงข้อสังเกตให้เห็นว่าได้เกิดการคอร์รัปชันขึ้น ทั้งนี้ถึงแม้ว่าการดำเนินงานดังกล่าวอาจจะมีพฤติกรรมอันชวนให้น่าสงสัยว่ามีการคอร์รัปชันเกิดขึ้นก็ตามหรือหากว่าการคอร์รัปชันดังกล่าวได้ถูกตรวจพบ ผลที่เกิดขึ้น คือ กระบวนการตรวจสอบนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษนั้น แทบจะไม่สามารถสืบสาวไปถึงกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวการใหญ่หรือเป็นผู้สร้างนโยบาย หรือกฎหมายที่ก่อให้เกิดช่องทาง หรือโอกาสให้เกิดการคอร์รัปชันขึ้นได้เลย ส่วนใหญ่แล้วกระบวนการตรวจสอบเอาผิดก็มักจะสิ้นสุดอยู่กับการดำเนินการกับกลุ่มบุคคลในระดับกลาง และระดับล่างจำนวนหนึ่งเท่านั้น (จารุวรรณ สุขุมลพงษ์ และคณะ, 2556, หน้า 2-3)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การคอร์รัปชัน หมายถึง การกระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่มีความมิชอบ ได้แก่ การเบียดบังทรัพย์สินของทางราชการมาเป็นของตน หรือใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ เป็นการให้และรับผลประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่เกินกว่าที่ควรจะได้ ทำให้ระบบตลาดเคลื่อนเสียหาย และทำให้คนส่วนรวมเสียผลประโยชน์หรือสิทธิที่ควรจะได้รับ โดยครอบคลุมทุกอาชีพ หน้าที่ ทั้งในส่วนกลางและในท้องถิ่นหรือราชการและเอกชน

2. สาเหตุของการคอร์รัปชัน

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการคอร์รัปชันผ่านกรอบคิดของ นักปรัชญาชาวตะวันตกสมัยใหม่ 3 ท่าน ได้แก่ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) นิโคโล มาเคียเวลลี (Niccolò Machiavelli) และฌอง ฌากส์ รูซโซ (Jean Jacques Rousseau) จากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดของนักปรัชญาทั้ง 3 ท่าน สรุปเนื้อหาโดยสังเขปได้ดังนี้

ฮอบส์ เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์เห็นแก่ตัวและชั่วร้าย เขาได้นำเสนอความคิดว่ามนุษย์เป็นเพียงวัตถุที่ประกอบด้วยเนื้อหนัง ความรู้สึก และความต้องการที่หลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ความลำบาก และความต้องการความสุขสบาย ก่อนหน้าที่มนุษย์จะมาอยู่รวมกันจนเป็นสังคมการเมือง มนุษย์มีอิสระและเสรีภาพที่จะกระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ดังนั้น มนุษย์ในสภาวะตามธรรมชาติจึงไม่ต่างอะไรจากสัตว์ หรือพูดอีกนัยอยู่ในสภาวะสงคราม (State of War) แต่ละคนล้วนคำนึงถึงและพร้อมที่จะทำการใดๆ เพื่อแย่งชิงทรัพยากรมาตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงคนอื่นเลย แต่สภาวะแบบนี้ไม่ได้เอื้อประโยชน์ให้กับมนุษย์เลย ในทางตรงข้ามกลับผลักดันให้มนุษย์อยู่ในสภาพที่ตรงข้ามกับสิ่งที่ตนเองต้องการ (Thomas Hobbes, 1996, pp. 16, 21, 113) สภาพเช่นนี้ส่งผลให้มีความวุ่นวายเกิดขึ้น มนุษย์จึงตกลงกันที่จะ

หากคนกลางมาทำหน้าที่ปกครองเพื่อให้เกิดสังคมการเมืองที่คนทั้งหลายใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข โดยแต่ละคนทำสัญญาประชาคมเสียสละอำนาจอธิปไตยของตนให้แก่ฝ่ายปกครอง แต่ทั้งนี้ประชาชนยังมีสิทธิเลือกการปกครองที่สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า ทุกคนจะต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง ซึ่งจะเป็นผู้ออกกฎหมายมาบังคับใช้กับประชาชนต่อไปอย่างเด็ดขาด และเมื่อมอบอำนาจอำนาจอธิปไตยให้กับรัฐบาลแล้วไม่อาจเรียกกลับคืนได้ (Thomas Hobbes, 1996, p. 221)

มาเคียเวลลี เชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์ที่เห็นแก่ตัวมีความก้าวร้าว และชอบเสาะหาสิ่งต่างๆ ที่ตนเองปรารถนาอยู่เรื่อยไป อีกทั้งพยายามที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายขณะเดียวกันก็ยังคงมีความโลภในผลกำไร จึงทำให้สภาพการดำเนินชีวิตอยู่ในภาวะของการดิ้นรนและแข่งขันกันเองอยู่เป็นนิจ นอกจากนี้ มนุษย์ยังมีความปรารถนาที่จะแสวงหาสิ่งที่ตนเองมีอยู่ให้เพิ่มมากขึ้นและทะเยอทะยานตลอดเวลา เพราะมนุษย์ถูกสร้างมาโดยธรรมชาติที่ให้องค์กรคิดเสมอว่าไม่มีสิ่งใดที่ไม่อาจแสวงหาได้ มาเคียเวลลีกล่าวว่า “มนุษย์แต่ละคนเชื่อว่าจะมีเพียงแค่ธรรมชาติที่มีลักษณะอันชั่วร้าย” แต่ยังเต็มเปี่ยมไปด้วยความเห็นแก่ตัว ความต้องการด้วยวัตถุและทรัพย์สิน โดยไม่มีความคิดที่จะมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ มนุษย์จึงเต็มไปดด้วยกิเลสตัณหาในอันที่จะแสวงหาสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ ความปรารถนา และความพึงพอใจของตนเองโดยไม่มีที่สิ้นสุด และเมื่อได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองต้องการแล้วกลับไม่พอใจเพียงแค่นั้น แต่ยังคงต้องการสิ่งอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีก นอกจากนี้แล้ว มนุษย์ยังคงมีความหวาดกลัวต่อภัยอันตรายและความไม่มั่นคงของการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการใดๆ ก็ตามไม่ว่าจะเป็นความรุนแรง ความโหดร้ายหรือความอ่อนโยน เพื่อสร้างความมั่นใจต่อความปลอดภัยสำหรับตนเอง ยิ่งกว่านั้น มนุษย์ยังไม่สำนึกถึงความผิดในการที่เขาไปแย่งชิงทรัพย์สินของคนอื่น เพราะได้คุ้นเคยกับการกระทำผิดดังกล่าวจนเข้าใจว่า การกระทำผิดเช่นนั้นเป็นเรื่องของการกระทำที่ถูกต้องและความเลวร้ายที่สุดของธรรมชาติอันชั่วร้ายของมนุษย์ คือ ความโง่เขลาเบาปัญญา ดังที่มาเคียเวลลีได้บรรยายถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่า “เราจะสามารถพูดถึงสิ่งเหล่านี้ได้ทั่วไปเกี่ยวกับมนุษย์ว่า พวกเขาอกตัญญู เปลี่ยนใจง่าย เป็นพวกมือถือสาสาก ปากถือศีล และอำพราง พวกหลีกเลี่ยงอันตราย ผู้รักผลได้” มนุษย์จะซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อคนใดคนหนึ่งก็เพียงเพื่อการได้มาซึ่งผลประโยชน์ และกีดกันภัยพิบัติให้อยู่ห่างไกลตน แต่เมื่อใดก็ตามที่เล็งเห็นว่าเขาจะสูญเสียผลประโยชน์ และภัยพิบัติกำลังคืบคลานเข้ามา เขาย่อมปฏิเสธ แปรพักตร์และก่อการกบฏได้ทันที ดังที่มาเคียเวลลีเขียนไว้ว่า “ในขณะที่ท่านทำดีต่อพวกเขา พวกเขาจะเป็นของท่านเต็มตัวเมื่อความจำเป็นมนุษย์นั้นอยู่ห่างไกลออกไป แต่เมื่อความจำเป็นเข้ามาใกล้ท่าน เมื่อนั้นพวกเขาก็จะเป็นกบฏ” (สมบัติ จันทรวงศ์ (แปล), 2542, หน้า 240)

เมื่อวิเคราะห์ถึงความแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองท่านข้างต้นจะพบว่า สาเหตุที่ทำให้มนุษย์ประพฤติผิดทำการทุจริตคอร์รัปชันนั้น มาจากรากเหง้าแห่งความชั่วร้ายภายในจิตใจของมนุษย์ ได้แก่ ความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ได้ ความกลัวที่จะเสียผลประโยชน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการคอร์รัปชันซึ่งเป็นปัญหาที่กระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน

นอกจากสาเหตุภายในจิตใจ คือ ความต้องการผลประโยชน์ และความกลัวที่จะเสียผลประโยชน์แล้ว สาเหตุของการคอร์รัปชันอีกส่วนหนึ่งก็คือสาเหตุภายนอก ซึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อมหรือสังคมชุมชนที่อาศัยอยู่นั้นเป็นแรงกดดันและกระตุ้นให้เกิดการคอร์รัปชัน แนวคิดดังกล่าวนี้มาจากรากฐานทางปรัชญาของฌอง ฌาคส์ รูโซ นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ผู้เขียนหนังสือสัญญาประชาคม (Social Contract)

รุสโซ มีความคิดเห็นตรงกันข้ามกับฮอบส์ และมาเคียเวลลี เพราะนักปรัชญาทั้งสองท่านนี้เชื่อว่า “มนุษย์เกิดมาเลวตั้งแต่กำเนิด” แต่สำหรับรุสโซแล้วเขากลับเชื่อว่า สภาพดั้งเดิมของมนุษย์เกิดมาด้วยธรรมชาติที่ดี แต่ที่มนุษย์ทำชั่วก็เพราะสังคมอยู่ในสภาพที่ขาดระเบียบวินัย มีความโหดร้ายทารุณ มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน คนที่แข็งแรงอาจจะแย่งทรัพย์สินจากคนที่อ่อนแอ ดังที่รุสโซ ได้เขียนไว้ว่า “แม้ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ แต่ก็ไม่สามารถเจริญชีวิตอย่างมีเสรีภาพได้ เพราะตกอยู่ในภาวะของความกลัวอยู่ตลอดเวลา พวกเขาจะสามารถเจริญชีวิตอย่างมีเสรีภาพได้ก็ต่อเมื่อสังคมได้รับการบริหารจัดการเพื่อให้ปัจเจกชนทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมาย” (John Christman, 2002, p. 48) ดังนั้น มนุษย์สละเสรีภาพตามธรรมชาติของตนแล้วทำการตกลงกันเพื่อก่อให้เกิดเสรีภาพของพลเมือง ซึ่งเสรีภาพของพลเมือง ก็ขึ้นอยู่กับเจตจำนงสากล (Jean-Jaque Rousseau, 1992, p. 203) โดยการสละเสรีภาพตามธรรมชาติดังกล่าว เป็นการทำพร้อมกันในกลุ่ม ไม่ใช่ทำให้เฉพาะเจาะจงกับใครคนใดคนหนึ่ง จึงไม่มีการได้เปรียบหรือเสียเปรียบกันระหว่างสองฝ่าย ดังนั้น เสรีภาพในความหมายของรุสโซ จึงหมายถึงการปกครองตนเอง (self-governing) โดยการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นในสังคมในการแสวงหาข้อยุติให้กับการขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ (John Christman, 2002, p. 48)

เมื่อวิเคราะห์หาคำถามจากแนวคิดของรุสโซจะพบว่า การคอร์รัปชันเป็นปัญหาสังคม การที่คนทุจริตติดสินบนก็เพราะสังคมบีบคั้น หรือมีความกดดันส่วนหนึ่ง เช่น หากคนในสำนักงานคอร์รัปชันร่วมกัน ผู้ที่เข้าไปทำงานในสำนักงานคนไหนไม่คอร์รัปชันก็ต้องถูกบีบให้ออกจากงานหรือถึงจะอยู่ได้ก็ไม่เติบโตในหน้าที่การงาน เป็นต้น นอกจากส่วนที่บีบคั้นกดดันแล้ว อีกส่วนหนึ่งมาจากแรงกระตุ้นที่เกิดจากเห็นช่องทางในการได้มาซึ่งผลประโยชน์เหนือผู้อื่นจนต้องใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์หาคำถามแนวคิดของนักปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ทั้ง 3 ท่าน พบว่า แนวคิดของนักปรัชญาสองท่านแรก ได้แก่ ฮอบส์ และมาเคียเวลลี เห็นว่า สาเหตุของการคอร์รัปชันมาจากสาเหตุภายในใจ เพราะมีรากฐานแนวคิดที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาเลวตั้งแต่กำเนิด ส่วนนักปรัชญาท่านที่สาม คือ รุสโซ กลับเห็นว่าสาเหตุของการคอร์รัปชันมาจากสาเหตุภายนอก คือ สิ่งแวดล้อมในสังคมรอบตัวเพราะมีรากฐานแนวคิดที่เชื่อว่าเกิดมาด้วยธรรมชาติที่ดี

3. วิพากษ์แนวคิดสาเหตุของการคอร์รัปชันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

จากการศึกษาความหมายและสาเหตุของการคอร์รัปชันในหัวข้อที่ผ่านมา พบว่า คอร์รัปชันเป็นปัญหาหนึ่งที่บั่นทอนการพัฒนาประเทศ เพราะผู้มีอำนาจหน้าที่ประพฤติด้อยด้วยกฎหมายและขาดจริยธรรมมีการเรียกร้องผลประโยชน์เกินกว่าที่ควรจะได้ ทำให้ระบบถูกกัดกร่อนและเสียหาย คอร์รัปชันบางอย่างเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่ หรือการทำให้คอร์รัปชันอยู่ในระเบียบและข้อกฎหมายซึ่งแม้จะตรวจพบว่าการคอร์รัปชันเกิดขึ้นแต่ก็ไม่อาจจับตัวผู้กระทำผิดนั้นมารับโทษตามกฎหมายได้ ซึ่งมักจะเป็นการคอร์รัปชันในระดับประเทศจากโครงการใหญ่ๆ ที่มีการสมยอมในการเสนอราคาก่อนที่จะดำเนินโครงการ

ส่วนสาเหตุของการคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องการนำมาวิพากษ์ในหัวข้อนี้พบว่า สิ่งที่นักปรัชญาตะวันตกได้เสนอนั้น อยู่บนกรอบคิดแบบเอกนิยม คือ ฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า สาเหตุของการคอร์รัปชันมาจากปัจจัยภายใน เช่น ความเห็นแก่ตัว เป็นต้น เพราะมีรากฐานทางปรัชญาเกี่ยวกับกำเนิดของมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาเลว

ตั้งแต่กำเนิด ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า สาเหตุของการคอร์ปชันมาจากปัจจัยภายนอก เช่น เพื่อนร่วมงาน ชุมชนที่อยู่อาศัย เป็นต้น เพราะมีรากฐานทางปรัชญาเกี่ยวกับกำเนิดของมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาดีตั้งแต่กำเนิด

กรอบคิดเรื่องสาเหตุของการคอร์ปชันในทางพุทธปรัชญาดูเหมือนว่าจะมีแนวโน้มเชื่อว่า สาเหตุของการคอร์ปชันมาจากปัจจัยภายใน เช่นเดียวกับแนวคิดของฮอบส์ และมาเคียเวลลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อวิเคราะห์กำเนิดของมนุษย์ในอัครคัมภีร์สูตร (ที.ปา. 11/56/32) จะพบว่า มนุษย์กลุ่มแรกที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ (Earth) จูติมาจากอภัสสรพรหม ข้อความในพระสูตรบ่งชี้ว่า การที่อภัสสรพรหมกลับกลายมาเป็นมนุษย์กลุ่มแรกในโลกยุคนั้นก็เพราะเกิดตัณหาหรือความอยากในวัตถุกามซึ่งช่วงนั้นก็คือจวันดินที่มีรสชาติเอร็ดอร่อย ยั่วชวนให้หลงใหลในรสและกลิ่นอันหอมหวาน แม้ว่าจวันดินจะดูเหมือนว่าเป็นสาเหตุให้อภัสสรพรหมเกิดความยึดติดหลงใหล แต่หากอภัสสรพรหมไม่มีกิเลสภายในจิตใจแม้จะมีจวันดินที่มีรสชาติเอร็ดอร่อยมากมายสักเพียงใดก็ไม่อาจทำให้อภัสสรพรหมเหล่านั้นติดยึดกับรสชาติ สีสรร และกลิ่นของจวันดินเหล่านั้นได้ ในพุทธพจน์บทหนึ่งมีใจความว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐสุด สำเร็จด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว กล่าวอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม ทุกข์ย่อมไปตามบุคคลนั้น เพราะทุจริต 3 อย่างนั้น เหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไปอยู่ฉะนั้น ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจประเสริฐสุด สำเร็จด้วยใจ ถ้าบุคคลมีใจผ่องใส กล่าวอยู่ก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม สุขย่อมไปตามบุคคลนั้นเพราะสุจริต 3 อย่างเหมือนงามมีปกติไปตามฉะนั้น” (ขุ.ธ. 25/11/11)

พุทธพจน์ดังกล่าวนี้เป็นเครื่องยืนยันว่า สาเหตุของการคอร์ปชัน เกิดจากปัจจัยภายใน หากมนุษย์เราไม่คิดชั่ว ไม่คิดคอร์ปชัน ก็ย่อมไม่พูดไม่ทำการทุจริตคอร์ปชันด้วยประการทั้งปวง เพราะวัตถุกามทั้งหลาย เช่น ทรัพย์สินเงินทอง อำนาจ ผลประโยชน์ เป็นต้น ไม่อาจทำให้ผู้ที่มิมีใจใสสะอาดบริสุทธิ์ มัวหมองได้ เพราะไม่มีกิเลสกามกระตุ้นจากภายในให้ประพฤติดเพราะคิดคอร์ปชัน พุทธปรัชญาเชื่อว่า กามเกิดจากการคิดหรือคำนึง ยึดติดยึดมั่นในกามคุณ ทำให้เกิดกิเลสภายใน ซึ่งเรียกว่า กิเลสกาม เช่น รติ (ความยินดี) โลภะ (ความโลภ) อิสสา (ความริษยา) หรือหิงว (อสังตฤฐิ) ความไม่สันโดษความไม่ยินดีตามมีตามได้ของตน เรียกว่า ปริยฐานกิเลสบ้าง อนุสัยบ้าง เปรียบดังพืชอันมียางเป็นเหตุให้เกิดราก ลำต้น กิ่งก้าน ต่อไป ดังนั้น หากไม่คิดคำนึงถึง หรือยินดีในอารมณ์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ กิเลสกามก็จะไม่เกิดขึ้น แต่ละคนก็จะไม่ทำผิดคิดคอร์ปชันแม้ว่าจะมีโอกาสมีสิ่งจูงใจใดๆ เกิดขึ้นก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนกลับมีความคิดเห็นว่า เหตุผลดังกล่าวแม้ว่าจะอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล แต่ใช้ได้บนเงื่อนไขของผู้ที่เป็นอริยบุคคลหรือผู้ที่มีใจสูงเท่านั้น เช่น พระอรหันต์ เป็นต้น เพราะอริยบุคคลย่อมไม่ทำผิดศีล มีการรักษาศีลแบบนิจศีล มีสติปัญญาควบคุมและรู้เท่าทันกิเลสกามได้ดีกว่าปุถุชนทั่วไป การที่ท่านเหล่านั้นจะคอร์ปชันเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นย่อมเป็นสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะเมื่อเป็นอริยบุคคลแล้วจิตใจย่อมไม่ตกต่ำลงอีก มีแต่เจริญขึ้นไปเรื่อยๆ จนกว่าจะเข้าถึงนิพพาน ดังนั้น วัตถุกามทั้งหลายย่อมไม่ส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์ปชันกับบุคคลเหล่านี้ได้

แต่สำหรับมนุษย์ผู้เป็นปุถุชน แม้จะเป็นกัลยาณชนหรือปัญญาชนคนมีการศึกษา แต่หากยังมีกิเลสหนาแน่นภายในจิตใจก็ย่อมมีโอกาสประพฤติดคิดคอร์ปชันกันได้ทั้งนั้น เพราะวัตถุกามที่มนุษย์ได้สมมติหรือให้ค่าแก่มั่นว่าเป็นของน่ายินดี น่ารักใคร่ เป็นที่นิยม คนที่มีกิเลสทั่วไปอาจขาดสติยับยั้งและปล่อยใจให้เป็นไปตามอำนาจกิเลส เพราะต้องการครอบครองสิ่งเหล่านี้ และพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาสิ่งเหล่านี้ไม่ให้สูญหายไป ใน

สภาวะการณ์เช่นนี้ วัตถุประสงค์ทั้งหลายย่อมส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันขึ้นได้ แม้ว่าจะไม่ใช่สาเหตุหลัก เหมือนอย่างกิเลสก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสาเหตุย่อยหรือ เหตุปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการคอร์รัปชันในสังคมได้

นอกจากวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สมมติว่าเป็นของมีค่า เช่น ทรัพย์สิน ที่ดิน เกียรติยศ ชื่อเสียง ตำแหน่ง ใบปริญญာ เป็นต้นแล้ว อีกสิ่งหนึ่งก็คือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เช่น บุคคลที่อยู่รอบตัวเป็นกัลยาณมิตรหรือไม่ สถานที่อยู่อาศัยเป็นชุมชนสังคมที่เอื้อต่อการคอร์รัปชันหรือไม่ เรื่องที่คุย (ภัสสะ) เสริมแรงให้เกิดการทำดี หรือทำทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น ในทางพุทธปรัชญาเรียกว่า สัมปายะ แปลว่า สภาพที่เอื้อให้เกิดความสบาย เกื้อหนุนให้เกิดความเหมาะสม เอื้ออำนวยให้เกิดการรักษาสติและสมาธิ ตลอดทั้งส่งเสริมให้เกิดปัญญา เกิดการทำ ความดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552, หน้า 431-432)

ยกตัวอย่างเช่น บุคคลอยู่รอบตัว ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก ใครก็ตามได้อยู่ใกล้พระอริยบุคคล เหล่านี้ย่อมได้กัลยาณมิตรที่ประเสริฐ เพราะกัลยาณมิตรเหล่านี้ย่อมส่งเสริมสนับสนุนให้เราละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ บริสุทธิ์ เป็นต้น ในปัจจุบัน หากเราคบบัณฑิตหรือคนดีเป็นเพื่อน บัณฑิตผู้เป็นกัลยาณมิตรนี้จะคอยห้ามปรามเรา เมื่อเราทำผิด คอยดึงเราไม่ให้ห่างจากการประพฤติในกุศลธรรม ส่งเสริมสนับสนุนให้เราซื่อสัตย์สุจริตในหน้าที่การ งานมีสัมมาทิฐิ มีความคิดชอบ ประพฤติชอบด้วยกายวาจาใจ คอยช่วยเหลือเกื้อหนุนเราอยู่เสมอ ตรงกันข้าม หากใครก็ตามคบหาคนพาลเป็นมิตรคนพาลเหล่านี้ย่อมชักชวนไปในทางที่เสื่อมมีการคอร์รัปชัน เป็นต้น คนพาล เหล่านี้หากมีเป็นจำนวนมากในที่ทำงาน ย่อมทำให้สถานที่นั้นเต็มไปด้วยการแข่งขัน คดโกง ใช้เล่ห์เหลี่ยมเอาชนะ กันด้วยการทุจริตคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ คนดีๆ ที่เข้าไปทำงานในที่แห่งนี้อาจเกิดความอึดอัดใจ คับแค้นใจ เพราะ สิ่งแวดล้อมกดดัน จึงทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างลำบาก ตรงกันข้ามกับคนพาล หากได้เข้ามาทำงานใน สถานที่แห่งนี้เขาจะมองเห็นช่องทางที่จะนำไปสู่ความมั่งคั่ง ยศ สรรเสริญ สุข ได้แม้ด้วยการคอร์รัปชัน แต่เป็นการ แสวงหาความสุขบนความทุกข์ของคนอื่น

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่กดดันคนดีให้อยู่อย่างลำบากและกระตุ้นส่งเสริมคนไม่ดี ให้ทำชั่วได้ง่าย สะดวกสบายมากขึ้น หากวันหนึ่งคนดีถูกกดดันอย่างนี้ อยู่เรื่อยๆ เขาก็มีโอกาที่จะเกิดความท้อถอยในการประพฤติดีด้วยอำนาจที่บีบคั้นกดดัน เช่น แรงบีบคั้นด้าน เศรษฐกิจและการครองชีพ ซึ่งสืบเนื่องมาจากรายได้ไม่ได้สัดส่วนกับค่าครองชีพ รายได้จึงอาจเป็นมูลเหตุที่ทำให้ เกิดปัญหาคอร์รัปชันขึ้นได้ เป็นต้น

กรอบคิดดังกล่าวที่ผู้เขียนเสนอมานี้ อยู่บนพื้นฐานทางพุทธปรัชญาที่ว่า มนุษย์ไม่ได้เกิดมาดีหรือเลวแต่ กำเนิด แต่มนุษย์จะดี หรือเลวนั้น ก็เพราะกรรมหรือการกระทำ การที่อภัสสรพรหมต้องกลับกลายเป็นคนเลวเป็นมนุษย์นั้นก็เพราะมีความหลงผิด (โมหะ) จากกิเลสภายใน แต่ถ้าอภัสสรพรหมไม่มีกรรมดีหลงเหลืออยู่ เลย ก่อนหน้านั้นก็คงไม่ได้เป็นอภัสสรพรหม และคงไม่ได้จุติมาเป็นมนุษย์ผู้ที่ทำได้ทั้งความดีและความชั่ว คงจะ ตกต่ำลงไปกว่านี้ เช่น อาจต้องจุติเป็นสัตว์นรก เป็นต้น ดังนั้น การเกิดเป็นมนุษย์ได้ก็ต้องอาศัยคุณงามความดีเป็น แรงหนุนเช่นเดียวกัน ดังนั้น กรอบคิดเรื่องสาเหตุของการคอร์รัปชันในทางพุทธปรัชญาที่ดูเหมือนว่าจะมีแนวโน้มมาจากปัจจัยภายใน เช่นเดียวกับแนวคิดของฮอบส์ และมาเคียเวลลีนั้น จึงไม่ถูกต้องในแง่โลกียชนผู้ยังมีกิเลส เชื่อมต่อกับวัตถุประสงค์อยู่ ดังนั้น กรอบคิดเรื่องสาเหตุของการคอร์รัปชันในทางพุทธปรัชญาจึงไม่ใช่กรอบคิดแบบเอก นิยมเหมือนทางตะวันตกที่เห็นว่ามนุษย์เลวแต่กำเนิดเช่นเดียวกับแนวคิดของฮอบส์ และมาเคียเวลลี หรือมนุษย์

ไม่ได้เลวมาแต่กำเนิดเช่นเดียวกับแนวคิดของรูสโซ อย่างไรก็ตามอย่างหนึ่ง แต่ในทางพุทธปรัชญามีกรอบคิดแบบทวินิยม เพราะเชื่อว่า สาเหตุของการคอร์รัปชันมาจากปัจจัยภายในหรือกิเลสภายใน กับปัจจัยภายนอกหรือวัตถุภายนอก รวมถึงความเป็นสัปปายะหรือไม่เป็นสัปปายะในด้านบุคคลและที่อยู่อาศัยด้วย จะเห็นได้ว่าพุทธปรัชญาไม่ได้คิดแยกส่วนแบบปรัชญาตะวันตกในเรื่องสาเหตุของการคอร์รัปชัน โดยเฉพาะพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นวิภาษวาทที่คือ พิจารณาตอบแบบแยกประเด็นตามเงื่อนไขที่เกิดขึ้น โดยปกติการคอร์รัปชันอาจเกิดขึ้นได้ทั้งที่มาจากปัจจัยภายในและภายนอก แต่ถ้าอยู่บนเงื่อนไขของอริยบุคคล ปัจจัยภายนอก ได้แก่ วัตถุภายนอกย่อมไม่ส่งผลใดๆ กับท่าน เพราะปัจจัยภายในของท่านบริสุทธิ์และพ้นจากความตกต่ำจากการประพฤติดิฉิฉิตตั้งแต่บรรลุนิพพานแล้ว ดังนั้น สาเหตุของการคอร์รัปชันในทางพุทธปรัชญาจึงต้องพิจารณาผ่านเงื่อนไข 2 แบบ คือ แบบโลกุตตระและแบบโลกียะ จะด่วนสรุปว่าการคอร์รัปชันมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะใช้ได้บนเงื่อนไขของผู้ที่มีจิตใจสูงเท่านั้น

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ ตีความ และวิพากษ์แนวคิดเรื่องคอร์รัปชัน (Corruption) พบว่า คอร์รัปชันเป็นปัญหาหนึ่งที่บั่นทอนการพัฒนาประเทศ เพราะผู้มีอำนาจหน้าที่ประพฤติดิฉิฉิตด้วยกฎหมายและขาดจริยธรรม มีการเรียกร้องผลประโยชน์เกินกว่าที่ควรจะได้ ทำให้ระบบถูกกัดกร่อนและเสียหาย คอร์รัปชันบางอย่างเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่ หรือการทำให้คอร์รัปชันอยู่ในระเบียบและข้อกฎหมายซึ่งแม้จะตรวจพบว่ามีคอร์รัปชันเกิดขึ้นแต่ก็ไม่อาจจับตัวผู้กระทำผิดนั้นมารับโทษตามกฎหมายได้ ซึ่งมักจะเป็นการคอร์รัปชันในระดับประเทศจากโครงการใหญ่ๆ ที่มีการสมยอมในการเสนอราคาก่อนที่จะดำเนินโครงการ

สาเหตุของการคอร์รัปชันนั้น หากตีความตามแนวคิดของโทมัส ฮอบส์, เจเรมี เบนธัม จะพบว่า เกิดจากสาเหตุภายในเพียงอย่างเดียว เพราะเชื่อว่า มนุษย์เลวมาตั้งแต่กำเนิด แต่หากหากตีความตามแนวคิดของรูสโซ จะพบว่า เกิดจากสาเหตุภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว เพราะเชื่อว่า มนุษย์ดีมาตั้งแต่กำเนิด กระแสคิดทั้ง 2 ฝ่ายจึงอยู่ในกรอบคิดแบบเอกนิยม

หากตีความผ่านกรอบคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท จะพบว่า หากไม่ใช่อริยบุคคลผู้มีจิตใจสูง สาเหตุของการคอร์รัปชันสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งที่เป็นสาเหตุภายใน คือ กิเลสภายใน และส่วนที่เป็นสาเหตุภายนอก ได้แก่ วัตถุภายนอก และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น ดังนั้น เมื่อพิจารณากระแสคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทตามนัยนี้ จะพบว่าอยู่ในกรอบคิดแบบทวินิยม ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สาเหตุของการคอร์รัปชันตามหลักพุทธปรัชญา เชื่อว่ามาจากแรกเริ่มมาจากความชั่วภายในใจหรืออกุศลกรรมส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งมาจากภาวะกระตุ้นทางสังคมในส่วนที่เป็นวัตถุภายนอกซึ่งทำให้คนทำชั่วตามสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่ตนดำรงอยู่

5. ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากบทความนี้ ผู้เขียนได้มุ่งวิเคราะห์และวิพากษ์ในส่วนสาเหตุของการคอร์รัปชันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเพียงอย่างเดียว จึงยังมีบางประเด็นที่ยังไม่ถูกนำมาวิพากษ์ในเชิงลึก ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปดังต่อไปนี้

1. วิพากษ์แนวคิดเรื่องปัญหาการคอร์รัปชันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
2. วิพากษ์แนวคิดเรื่องวิธีการแก้ปัญหาคอร์รัปชันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท
3. วิพากษ์แนวคิดเรื่องการต่อต้านคอร์รัปชันตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท

6. บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรม. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง**. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- จารุวรรณ สุขุมลพงษ์ และคณะ. (2556). **แนวโน้มของการคอร์รัปชันในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จารุวรรณ สุขุมลพงษ์ และคณะ. (2556). **แนวโน้มของการคอร์รัปชันในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ไทยรัฐ. (2559). แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง (ตอนที่ 1), สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2559. จาก <<http://www.fpo.go.th/S-I/Source/Article/Article.htm>>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2553). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- สุชาติ นนทวงศ์. (2559). รายงานวิจัยเรื่องทัศนคติและรูปแบบการคอร์รัปชันในสำนักงานการศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี". สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2559 จาก <<http://www.thaiedresearch.org/thaied>>
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2542). **เจ้าผู้ปกครอง (The Prince)**. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- Christman, J. (2002). **Social and Political Philosophy : A Contemporary Introduction**. New York : Routledge.
- Hobbes, T. (1996). Hobbes : Leviathan. Trans. and ed. by Richard Tuck. Cambridge : Cambridge University Press.
- Jean-Jaque Rousseau. (1992). **Social Contract and Other Political Writings**. trans. and ed. by Victor Gourevich. Cambridge University Press : Cambridge.
- Transparency International, (2011). **The corruption perceptions index measures the perceived levels of public sector corruption in countries and territories around the world**. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2559 จาก <<http://www.transparency.org/cpi>>
- UNODC. (2009). **Corruption Compendium of international legal instrument on corruption**. United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna International Center. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2559 จาก <www.unodc.org>
- Vatsyayan, K. (1986). **Made Easy Ethics**. New Delhi: Kedar Nath Ram Nath.

7. คำขอบคุณ

บทความฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้การศึกษา สาขาวิชาปรัชญา ขอขอบคุณคณาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้คำปรึกษาในการเขียนงานทางปรัชญาตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขบทความฉบับนี้จนสำเร็จได้ด้วยดีขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.ศัลยา รตโนภาส ผู้ที่ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและให้คำแนะนำเรื่องการเขียนบทคัดย่อ และคุณปวีร์ โชติพงษ์วิวัฒน์ ที่ช่วยแปลและตรวจทานบทคัดย่อภาษาอังกฤษ สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอขอบคุณ บิดามารดา และญาติมิตรทุกท่านที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจเสมอมา ตลอดถึงอุปฌาย์อาจารย์ผู้ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งหลายแก่ผู้เขียนและทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้